

od mysticismu k přitakání životu, od tendencí harmonizujících po tendence kritické a satirické (v souvislosti s částí francouzské poezie pracuje na str. 15 s termínem „vol'nodumnyj variant barokko“, v souvislosti s Miltonovým Ztraceným rájem pak na str. 17 s termínem „baročnaja romantika“).

Za překlady následuje poznámkový aparát, obsahující údaje biografické a bibliografické i věcné vysvětlivky, v různé míře podrobné a výstižné (srov. na str. 885, kde se Labyrint Komenského přifazuje k jeho filozofické a pedagogické tvorbě jako umělecké dílo napsané latinsky). Prameny sloužící jako předlohy k překladům uváděny nejsou. Poznámkovou pasáž o dalmatské poezii napsal A. Romaněnko, o polské B. Stachejev a o české i slovenské poezii I. Ivanovová.

Jako celek jde o dílo obdivuhodné svým rozsahem, šíří záběru, nákladem (303 000 výtisků) a hlavně odvahou odstraňovat předsudky o literárním baroku a o ostatní soudobé poezii. A z tohoto hlediska je to dílo hodné následování.

Milan Kopecký

Формирование национальных культур в странах центральной и юго-восточной Европы. Москва 1977, 330 stran.

Početný tým pracovníků Ústavu slavistiky a balkanistiky AV SSSR v Moskvě již v četných pracích osvědčil svůj komplexní přístup ke studiu otázek slovanského nebo balkánského literárního vývoje v různých obdobích. K nim patří i nejnovější sborník, v němž se zkoumá proces formování národních kultur (přítom pod pojmem kultura zahrnují autoři literaturu, ideologii, všechny ostatní druhy umění apod.) u slovanských a balkánských národů v období přechodu od feudalismu ke kapitalismu (poslední desetiletí 18.—70. léta 19. století).

Sborník obsahuje celkem 36 statí (z nichž některé jsou kolektivní) a je rozdělen na tři části: v první z nich jsou práce věnované metodologické a obecně teoretické problematice studia ideologických, sociálně politických a kulturně historických procesů, zatímco v dalších dvou částech se věnuje pozornost konkrétním otázkám formování národních kultur národů střední a jihovýchodní Evropy.

Přední světový slavista D. F. Markov v obecně pojatém příspěvku zdůrazňuje nutnost zkoumání obecného a zvláštěního v národních kulturách bez absolutizace toho či onoho momentu. Je pro to, abychom opakovanost nechápali jako kopírování, nýbrž jako zákonitý proces vzniku shodných tendencí a přitom abychom měli na zřeteli četné společné rysy při vytváření novodobých národů (např. slovanských), které podmínily rozvoj typologicky shodných jevů.

Metodologicky v mnohém přínosná je stať V. I. Zlydněva, založená na materiálu národů střední a jihovýchodní Evropy v období tzv. národního obrození. Zkoumá vztah mezi osvětovým hnutím a národní ideologií a poukazuje na to, že bude užitečné sledovat dynamiku počátků a rozvoje uměleckého myšlení ve všech oblastech národní kultury. Uvádí některé základní faktory, jež hrály důležitou úlohu při formování národní kultury v období obrození (upevnění národního vědomí, první podoby spisovných jazyků, návrat k tradicím staroslověnštiny, myšlenka slovanské sounáležitosti, lidová slovesnost aj.).

Zásadní metodologické otázky nastoluje ve své stati V. A. Djakov, který sleduje sociální obsah a periodizaci tzv. období národního obrození národů střední a jihovýchodní Evropy a ukazuje na cesty dalšího výzkumu. Podle Djakova je nezbytné zkoumat jednak vzájemné vztahy uvedeného období k podobné epoše v západní Evropě, jednak specifiky a vnitřní periodizaci národního obrození v zemích zkoumaného středojihovýchodoevropského prostoru. Přínos stati A. S. Myl'nikova, v níž rozebírá úlohu kultury při formování národního vědomí národů střední a jihovýchodní Evropy, spočívá v tom, že syntetizuje dosavadní výsledky v bádání o struktuře kultury mnohonárodnostních států a ukazuje na základní komponenty (etnické, sociálně třídni, státoprávní, regionální, konfesionální).

Jazyka jako jednoho z hlavních faktorů národního obrození si všímá ve svém příspěvku S. B. Bernštejn. Podtrhuje nutnost srovnávacího studia vytvářejících se slovanských spisovných jazyků, které by mělo odhalit shody a rozdíly v jejich strukturách i různou hodnotu geneticky stejných prvků a vzájemný vztah stylů a žánrů.

Typologický přístup k problematice osvícenství jako počáteční fáze vytváření národních kultur prosazuje ve svém článku I. A. Bogdanovová. Ukazuje na různé chápání tohoto období u jednotlivých národů střední a jihovýchodní Evropy, na jeho nedostatečné chronologické vymezení, vnitřní periodizaci, na obsah a místo v dějinách toho či onoho etnika.

O typologii jevů umělecké kultury v období formování národů pojednává I. I. Svirida, zatímco S. V. Nikol'skij na základě materiálu české, slovenské a bulharské literatury píše o „uměleckém vědomí“ v období obrození. Kolektivní příspěvek A. A. Gerškoviče, Ju. I. Ritčika a A. A. Sofronova se zabývá formami a funkcí divadla v uvedeném období, I. F. Belza mluví o mezinárodních kulturních stycích a jejich úloze při vytváření národních kultur, I. I. Leščilovská ukazuje na myšlenku jednoty slovanských literatur v první polovině 19. století. Poslední příspěvek první části sborníku je věnován folklorismu jako faktorů při vytváření národních kultur slovanských národů; jeho autorem je známý folklorista V. E. Gusev.

Jedenáct příspěvků ve druhé části sborníku se zabývá otázkami kultury národů střední Evropy: koncepcemi polské národní kultury (A. V. Lipatov), sarmantismem v dramatické tvorbě (L. A. Safronová), zvláštnostmi výtvarného umění v období osvícenství i koncepcemi národní literatury v polské romantické kritice (D. S. Prokofjevová) a zájmem polské folkloristiky o slovanskou lidovou kulturu počátkem 19. stol. (L. N. Vinogradovová). Tři další stati pojednávají o charakteristice národního repertoáru českého divadla ve 20.—40. letech 19. století (L. N. Titovová), o vztahu mezi literaturou a uměním v období upevnění českého realismu (A. P. Solovjevová) a o antickém dědictví v české a slovenské literatuře počátkem 19. století (A. A. Zajcevová). O spisovném jazyce jako základním prostředku rozvoje kultury Lužických Srbů v 30.—70. letech 19. století píše K. K. Trofimovič, význam ruského periodického tisku první poloviny 19. století pro kulturu ostatních Slovanů je předmětem článku I. M. Porockinové.

Třetí část sborníku obsahuje třináct statí analyzujících nejrůznější otázky rozvoje kultury národů jihovýchodní Evropy v 18. a 19. století. Pojednává se v nich o některých zvláštěnostech při formování národního vědomí balkánských národů (I. S. Dostjan), o společenském myšlení v Dunajských knížectvích v předvečer revoluce 1848 (Ju. A. Koževnikov), o úloze myšlenky slovanské vzájemnosti v slovanském národním vědomí (I. V. Čurkinová) o činnosti kulturně osvětového spolku rumunských studentů v Paříži v 40. letech 19. století (E. A. Džaparidze), o rozvoji osvícenství na Černé Hoře (N. I. Chitrovová) i o vzájemném působení osvícenské ideologie a romantismu v literaturách jižních Slovanů (M. Ja. Gol'berg). Zajímavou kulturně historickou charakteristiku tzv. slavjanosrbského spisovného jazyka podává N. I. Tolstoj, málo osvětlenou otázku písemného jazyka řecké literatury na přelomu 18. a 19. století rozebírá K. I. Logačev, zatímco G. K. Venediktov zdůrazňuje úlohu, jakou hrál jazyk v období boje Bulharů za národní kulturu. Velmi zasvěcený přehled dosavadních výsledků sovětských a jugoslávských badatelů o rusko-srbských kulturních stycích v 40.—60. letech minulého století podává E. P. Naumov, I. A. Kalojevová přináší ne jeden nový poznatek o pronikání ruských knih k balkánským Slovanům v 18. století. Poslední dva příspěvky sborníku jsou věnovány bulharskému výtvarnému umění a jeho úloze při formování národního vědomí.

Sborník *Formování národních kultur v zemích střední a jihovýchodní Evropy* rozhojňuje sérii komplexních výzkumů rozvoje národů a jejich kultury v období tzv. národního obrození. Tím, že nastoluje četné otázky obecně metodologické a sociálně historické, že se pokouší ukázat na některé typologické zvláštnosti procesu formování národních kultur u jednotlivých národů uvedeného geografického prostoru, i svou širí záběru zaujme stejně literární historiky jako folkloristy, teatrology, uměnovědce, lingvisty nebo historiky kultury. Otázky, o nichž jednotlivé stati ve sborníku pojednávají, nejsou dosud dostatečně vědecky osvětleny. Proto se o nich jednalo také na všesvazovém vědeckém sympoziu v prosinci 1973. Na něm byla většina publikovaných příspěvků přednesena a posouzena. V příspěvcích jednotlivých autorů je patrný různý přístup ke zkoumání otázek kultury i rozličné hodnocení stejných jevů. To však nemůže být na závadu. Naopak je svědectvím toho, že je mnoho otázek ještě sporných, složitých a dosud nedostatečně zpracovaných.

Ivan Doroský

Z polské literárněvědné slavistiky

Vědecká produkce polské slavistiky se v poslední době rozrostla do mimořádné šíře. Řada slavistických periodik pravidelně přináší nové materiálové i problémové příspěvky a současně s nimi přibývá i prací syntetického charakteru, usilujících o zachycení hlavních